

Európai Unió, Európa-történet

Ösztönző kérdések

Magyarország 2004. május 1-jétől az Európai Unió tagja lesz. Félek: az emberek nem érzik, hogy nemcsak a magyar állam lett a huszonötök tagja, hanem ők maguk is az EU 430 milliós közösségének egyenjogú polgárai lettek.

A polgárok uniója

Az unió ugyanis nem egyszerűen államok szövetsége (államszövetség), hanem *önálló területigazgatási egység*, amely fokozatosan átveszi a nemzetállami jogosítványok jelentős részét (védelemügy, külügy, pénzügy, sőt meghatározza a jogalkotás egyes szféráit, az emberi jogok, a termelés és a kereskedelem normatíváit). Kétségtelen: az Európai Unió új területigazgatási egység, amely új állampolgári közösséget és új állampolgári (európai uniós) tudatot is teremthet... Igaz, az egyenes adózás, a közbiztonsági-bíraskodási, a szociális, a kulturális szolgáltatás nemzetállami szinten marad. Kétségtelen ellentmondás: az *EU a polgárok intézménye kíván lenni, de polgára mégsem lehet valaki egyéni úton*, csak állampolgári közössége tagjaként. A norvég, a svájci állam például kimarad az unióból, tehát egy svájci vagy norvég állampolgár nem veheti fel az „EU-polgár”-ságot...

Azaz lehet valaki „európai” az Európai Unión kívül is. Az Európai Unió tehát több, mint államközösség, kevesebb, mint egy állam (pl. az USA). Egyébként is az Európai Unió előreláthatóan nem fog kiterjedni a földrajzi értelemben vett Európára. A földrajzi Európa a Brit-szigetektől az Urálig terjed, de nem valószínű, hogy Oroszország tagja lesz az Európai Uniónak, mert akkor ez már Eurázsiai Unió lenne...

Feltételezhető, hogy az *EU-polgár és az unió között sohasem lesz olyan közvetlen kapcsolat, mint volt a nemzetállamok korában az állam és polgára között*. Már csak azért sem, mert az unióban *nincs egyenes adó*, amit a polgár az uniónak közvetlenül fizet. A kétszintű területigazgatási rendszert (önkormányzat, állam) felváltja egy háromszintű (önkormányzat, állam, Európai Unió). Talán ezért sem érzi az unió polgára olyan „közelinek” magához az unió intézményeit, mint évszázados nemzetállamát. Ezért is gyenge még az európai összetartozás-tudat (identitás), és erősebb a nemzetállami önazonosság-tudat. Ezért is alacsony a részvétel az uniós parlamenti választásokon, és alacsony lesz feltehetően 2004-ben is...

Unió és európai értékrend

Pedig az uniónak az lesz az egyik történelmi küldetése, hogy *képviselje a világpolitikában az európai értékeket*. De vannak ilyen összeurópai értékek? Szerintünk igen. 2000. januárban tettünk kísérletet arra, hogy az európai értékeket felsorolásszerűen összefoglaljuk. Ezek: *szolidaritás, nyitottság, etnikai-vallási sokszínűség* (História, 2002/2. szám). S bizonygattuk, mennyire versenyképesek e tulajdonságok a 21. században, amikor az egyén egy világméretű versenyben-kihívásban él...

Az unió hasznáról

Az *Európai Unió hasznáról* naponta kell nyilatkoznunk immáron 1992 óta. Érveim az unió hasznáról a következők. 1. *Békét teremt a kontinensen*. Európa hanyatlásá-

folytatás a 13. oldalon

Tartalom

● Glatz Ferenc: Európai Unió, Európa-történet	2
EURÓPA-TÖRTÉNET	
● Stark Tamás: Népeségmozgás Közép-Kelet-Európában	3
KÖZÖS DOLGAINK	
● Pálffy Géza: Közös állam, közös udvar, közös arisztokrácia	14
EMBER ÉS TERMÉSZET	
● Andrásfalvy Bertalan: Az úrbérrendezés hatása a természetre	19
● Horváth Imre: Viharforgatag nyolcvan évvel ezelőtt	21
MAGYAR ÖRÖKSÉG	
● Rainer M. János: Szimbolikus sír Párizsban	23
FIGYELŐ: A PASSIÓ	
● Kertész István: Róma, Palesztina zsidóság	25
● Hahn István: Keresztények, zsidók az ókori Rómában	28
● Nagy Béla: A kereszténység elterjedése	29
● Veres András: Szenvedés, megváltás, bűnbocsánat	32
● Oberlander Báruhc-Köves Slomó: Torzított hitelesség	33

Címlapon: Népeségmozgás Közép-Kelet-Európában. Fotómontázs
Támogatónk: Nemzeti Kulturális Alap

História

Szerkesztő: Glatz Ferenc

A szerkesztőség tagjai: Demeter Zsuzsanna, Kertész István, Sipos Péter, Szász Zoltán, Tóth István György, Zsoldos Attila

Olvasószerkesztő: Burucs Kornélia
Szerkesztőségi titkár: Oprán Emese
Munkatársak: Farkas Ildikó, Kocsis Gabriella, Bognár Katalin
Horváth Imre (számítógépes tördelés), Nagy Béla (térképek)

Megjelenik évente tízszer. Előfizetési díj 2004-re: 2500 Ft.

Felélős kiadó: História Alapítvány.
Elnök: *Niederhauser Emil*
Szerkesztőség: 1014 Bp., Úri u. 53.
Tel.: 224-6700/615, 623, 625; tel./fax: 356-0457.
Levél cím: Pf. 9. Bp., 1250. www.historia.hu
A História Alapítvány bankszámlaszáma: 11701004-20125394 OTP
Devizaszámlaszámok: Budapest Bank Rt. 1051 Bp., Hercegprímás u. 5.
USD HU47-10103104-82876600-00000997;
Euró HU46-10103104-82876600-01000309
Adószám: 19654243-2-41

Szedés, tördelés: MTA TTI Kiadványcsoport.
Vezető: *Kovács Éva*
Nyomdagrafikai előkészítés: Krónikás Bt., Biatorbágy
Nyomás: MESTERPRINT Kft., Budapest, Vak Bottyán u. 30-32/B
Felölös vezető: *Losonczy György*

Terjeszti: LAPKER Rt. és alternatív terjesztők.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknel, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. Tel.: 06-1-477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ 06-80-444 444; hirlapelofizetes@posta.hu
Külföldre előfizethető: Hess András Kft. (1026 Budapest, Guyon Richard u. 7.)
Postacím: H-1300 Bp. 3. Pf. 290.
Tel./fax: (36-1) 391-0313, 200-1153
HU ISSN 01392409. Index: 25384

Európai Unió, Európa-történet

folytatás a 2. oldalról

nak egyik oka a 20. században a két világháború, melyek elpusztítottak több mint 50 millió embert, a legfejlettebb technikát és létesítményeket, szétzilálták lelkiileg az egymással szemben álló és felheccelt lakosságot. 2. Az *unió megteremti a tőke, a munkaerő és a szellem nagypiacát*. Európa 20. századi hanyatlásának másik oka: amikor az ipari-technikai fejlődés a sorozatgyártás, a tömegcikktermelés korába lépett, amely igényelte a munkaerő és fogyasztói nagytérseget, Európában éppen akkor erősödött meg az állami és vámhatárokkal szabdaltnak nemzetállami rendszer (1920 után emelve is drasztikusan a vámokat). 3. Az Európai Unió *megteremti* a természetvédelem és természetgazdálkodás új rendjét. Az iparcikk- és élelemtermelés új eszköztára lehetővé teszi a bioszféra természeti egyensúlyának megbontását. Az új jelenségek urálása (ózonréteg sérülése, a növény- és állattakaró pusztulása, víz, talaj szennyezése stb.) kontinentális, sőt interkontinentális akcióprogramokat kívánna. 4. Mindezek alapján az *unió növeli a területén élő polgárok versenyképességét* a világszintű versenyben.

Európai identitás – Európa-történet

Európai identitás nélkül nincs hatékony Európai Unió – mondogatjuk öt esztendeje. *Európa-történet nélkül pedig nincs európai identitás*. (Sohasem uniós identitásról beszéltünk, hanem „európai identitás”-ról.) Sokan érzézzük, hogy meg kell tanulni európai keretekben történelmünkéről kutatni és írni...

1989-ben a História programot indított: „Magyarok Európában” címmel elkészíteni új történelmi összefoglalónkat (Magyarok Európában I–III. köt. Bp., 1990). Hasznosíthattuk az előzményeket: a francia Seignobos, az angol Fisher, a német Hans Freyer Európa-története. Ők is keresték már a kérdésre a választ: mi is a *tárgya* egy Európa-történetnek? Létezik-e Európa mint *kulturális-társadalmi egység*, lehet-e ennek történetét megírni? Vagy csak a kontinensen élő nemzetek történelme létezett, és akkor ezek egymáshoz illesztett történelme „teszi ki” az

Európa-történetet? (Ahogy a több kötetes angol és német Európa-történeti kézikönyv-sorozatok ezt példázzák.)

1989, az európai politikai integráció felgyorsulása óta azután egymást követették az Európa-történeti összefoglalók. A magyar történetírás jól vizsgálta: a debreceni egyetem oktatói által írott, Gunst Péter szerkesztésében megjelent (1993) „Európa-történet” minden nemzetközi összehasonlítást kiáll. Norman Davies színvonalas enciklopédikus munkáját (1994) tucatnyi „európai szempontú” kronológia, adattár (közöttük ismét egy magyar, Horváth Jenő: Az Európai Unió kronológiája) követte, majd ismét egy nagy terjedelmű monográfia-kísérlet: a német Michael Salewski Európa-története (2000).

Vagyis a szakma is érzi a kihívást.

Mi is tehát az Európa-történet tárgya? Az Európa-történet a félszigeten élt emberi közösségek, a természeti együttesek (talaj, víz, növény, állat) történelme.

Melyek az Európa-történet megalkotásának feltételei?

Meg kell kísérlelni mindenekelőtt a *kontinens kiterjedésű folyamatokat* rekonstruálni, elemezni: mind a természeti, mind az embertörténelmi folyamatokat. Az Európa-történet nem lehet egyszerűen a lokális (nemzeti, állami) történetek egymáshoz illesztése.

És melyek azok a *kontinens méretű folyamatok*, amelyek kiemelték az Európában élő társadalmakat a világ élére a 16–20. század között? Mi – 15 éve előadásainkban, írásainkban – a következő öt tényezőt emeljük ki: 1. Az európai kontinens *kedvező éghajlata, talaj, vízrajzi, növénytakaró adottságai*. 2. A *vasművesség, az ehhez kapcsolódó felhasználási technológiák* korai kialakulása és fejlesztése. 3. A *zsidó-keresztény erkölcsi normák* (tízparancsolat). 4. A *magántulajdon* és az ezen alapuló társadalomszerkezet. 5. Az egyszerű – 32 jellel építkező – *betűírás* és az erre épülő közkulturális fejlődés, amely a széles tömegek átlagműveltsége és a tudományos elit között állandó kapcsolatot teremtetett...

Nemzeti történet és Európa-történet

A lokális történetet továbbra is kutatni fogják. Mind az Európa-történeti, mind

a világtörténeti szintézisek a nemzeti, regionális feltárásokon, ezek összehasonlításán alapulhatnak. De nem lehet többé egy nemzet vagy állam, község történelmét megírni a világ- vagy Európa-történeti összefüggések megvilágítása nélkül. S hogy következtetéseinkben ne jussunk vissza az „egyetemes” (a nagyobb keretek) tárgyalásához.

A világtörténelem kutatása kiemelt fontosságot kap. Hiszen Európa történelmét csakis világtörténelmi összehasonlításban lehet bemutatni. Egyáltalán: azok a bizonyos „európai értékek” – amelyekről fentebb szoltunk – csakis az ázsiai, afrikai, amerikai kultúrákkal *összehasonlításban mutatkoznak meg*...

A történetírás módszertani megújulása

A történettudomány eszköztárát is szükségyszerűen frissíti az új igény. Javaslatok.

1. A dolgozatok, az oktatás, a folyóiratok tematikájában a kontinentális és világtörténelmi keretek feltárásának és ismertetésének nagyobb helyet adjunk. 2. Nagyobb hangsúlyt kell kapniuk a *gazdálkodás, a napi szokásrend és a természeti környezet* történelme bemutatásának. A történelem ezen – természeti-társadalmi – folyamatainak összehasonlításai teszik igazán lehetővé a kontinentális és világméretű folyamatok felismerését. 3. A *történelmi felkészültségben* az eddigieknél nagyobb szerepet kell kapnia az idegen nyelv ismeretének. 4. Olvassuk újra az *1920 előtti európai történetírás klasszikusait*: a franciákat, akik már a századelőn világtörténeti folyóiratot indítottak, s a természeti-társadalmi összehasonlítást sürgették; a németeket, akik az Európán kívüli kultúrák mikroszociológiai elemzésével megalapozták a századfordulón egy új európai társadalomtörténeti értékrend felállítását. 5. És kezdjük firtatni: az első és második világháború, a nemzetállami összeütközések hatására miként uralta el a történetírást a *nemzeti szempont* és a *hatalmi állam* egyoldalú tematikai kultusza.

*

Kezdjük tehát újragondolni az európai népek történelmét, köztük a miénket.

2004. április 29.

GLATZ FERENC